

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
АСОЦІАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ ПРИВАТНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ
ІНСТИТУТ ПСИХОЛОГІЇ ІМЕНІ Г. С. КОСТЮКА НАПН УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІАЛЬНОЇ ТА ПОЛІТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ НАПН УКРАЇНИ
ПРИВАТНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
РАДА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ ПРИВАТНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
«ЄВРОПЕЙСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

10 квітня 2025 р.

Київ 2025

Федоренко А.Д., Ягодзінський С.М. Психологічний аналіз кризи самоідентичності: дилема між невротичною прив'язаністю до стабільності та творчою самореалізацією	94
Харченко В., Цюра О. Технології ШІ у застосуванні психологічних методів для ефективного рекрутингу	96
Шевардіна О.Г., Белавіна Т.І. Когнітивно-поведінкова терапія як інструмент психологічної підтримки батьками школярів у ситуації розлучення.....	99
Шевчук В.В. Особистісні та міжособистісні характеристики батьків дітей з комплексними порушеннями розвитку.....	102

Секція 4. Соціально-психологічні складові психічного здоров'я дітей та молоді

Алексєєва Ю.Ю., Блінов О.А. Психологічні особливості тривожності дітей молодшого шкільного віку в умовах воєнного стану	105
Атаманська С.С. Психологічні наслідки війни для учнів та вчителів Бучанського району: освітній вимір	107
Бендіш А.В., Дроботько І.Д. Методи психокорекції тривожних розладів у підлітків у шкільному середовищі	111
Богрецова Д.Ю., Максимов М.В. Використання проєктивних методик у дослідженні сексуальних девіацій	112
Буга О.Ю., Борейчук І.О. Вплив воєнних подій на рівень тривожності у підлітків	114
Веріго Н.М., Дроботько І.Д. Вплив воєнних подій на рівень тривожності у підлітків	118
Герасимчук О.М., Белавіна Т.І. Роль конструктивної агресії в самореалізації особистості	120
Добряк А.Ю., Белавіна Т.І. Проблема комп'ютерної залежності серед підлітків та її вплив на рівень соціальної активності	123
Долінська А.Г., Дроботько І.Д. Соціально-психологічний клімат академічної групи як чинник навчальної мотивації та психологічної стійкості студентів у період війни	125
Дроботун О.В., Белавіна Т.І. Особливості саморегуляції як чинника психічного здоров'я у юнацькому віці	128
Дячук О.Б., Цимбал С.В. Психологічні чинники, що сприяють посттравматичному зростанню	130
Капранова О.Ф., Блінов О.А. Емоційний стан учнів старших класів в умовах війни	132
Качмарський Д.Р., Виклюк М.І. Поведінкова економіка: соціально-психологічні складові психічного здоров'я студентської молоді....	134
Коробанова О.Л. Психологічна стійкість старшокласників в часи війни.....	136
Косіков А.І., Максимов М.В. Соціально спрямовані ціннісні орієнтації як складова ментального здоров'я підлітка.....	138

ОСОБИСТІСНІ ТА МІЖОСОБИСТІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ БАТЬКІВ ДІТЕЙ З КОМПЛЕКСНИМИ ПОРУШЕННЯМИ РОЗВИТКУ

Шевчук В.В.

*кандидат психологічних наук,
доцент кафедри психології та педагогіки
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»*

Народження дитини з вадами розвитку є серйозним випробуванням для батьків, які не завжди готові одразу усвідомити всі наслідки такої події. Це потребує значних психологічних зусиль, змін у світогляді та адаптації до нових життєвих обставин. Особливо складними є випадки, коли йдеться про дітей із множинними формами дизонтогенезу, що виникають через вроджену недостатність або набуті органічні ураження різних систем організму. Такі порушення взаємопідсилюються, утворюючи комплексні відхилення, які не можна розглядати окремо.

Діти з комплексними порушеннями розвитку стикаються з багатьма труднощами, що впливають не лише на їхнє життя, а й на психологічний стан батьків та сімейні відносини. Часто такі сім'ї переживають соціальну ізоляцію та емоційне напруження. Відомо, що матері дітей з вадами розвитку мають підвищений рівень стресу та схильність до депресивних станів, що негативно позначається на їхній загальній психоемоційній стабільності. Основними почуттями, які домінують у таких батьків, є страх, провина та безпорадність. Водночас серед них поширена надмірна концентрація на дитині, що нерідко перетворюється на гіперопіку або, навпаки, емоційне дистанціювання.

У науковому середовищі існує дефіцит комплексних досліджень, які б детально аналізували взаємозв'язок між характером патології у дитини та стилем батьківського ставлення. Важливим є проведення порівняльних досліджень серед батьків, що виховують дітей із різними формами дизонтогенезу. Це дозволяє виявити чинники, що впливають на якість сімейного життя та ефективність психологічної підтримки таких сімей [1].

Останні дослідження фіксують зростання кількості дітей із порушеннями психофізичного розвитку, зокрема розладів аутистичного спектру. Статистика свідчить, що у 2020 році в Україні було зареєстровано 165 тисяч дітей із різними формами дизонтогенезу, серед яких найбільш поширені вроджені аномалії, психічні розлади та ураження центральної нервової системи [1, с. 9].

Психологічний стан батьків, які виховують дітей з комплексними порушеннями розвитку, був предметом дослідження, у якому взяли участь 472 сім'ї. Серед них були батьки дітей із мовленнєвими та інтелектуальними порушеннями, розладами опорно-рухового апарату та інтелектуальними вадами, а також сім'ї, що виховують дітей без порушень. Дослідження включало використання психодіагностичних методик, які дозволили виявити факторну модель особистісних та міжособистісних характеристик батьків, що перебувають у стані пролонгованої психотравмуючої ситуації.

Здійснено факторний аналіз даних для виявлення особливостей батьків, які, виховуючи дітей з комплексними порушеннями розвитку, перебувають у пролонгованій психотравмувальній ситуації. Основою емпіричних даних для факторного аналізу стали змінні, отримані за результатами таких психодіагностичних методик, як опитувальники: для виділення батьківського ставлення (А. Варга, В. Столін); для аналізу сімейних взаємин (Е. Ейдемільер, В. Юстицкіс); тест-опитувальник PARI (Е. Шефер, Р. Белл) для вивчення батьківських установок; Фрайбурзький багатофакторний особистісний опитувальник (FPI) для дослідження особистісних характеристик; методику Н. Курганської, Т. Немчин для оцінки психічної активації, інтересу, емоційного тону, напруги та комфортності; «Семантичний диференціал» (Ч. Осгуд) для кількісного та якісного індексування значень; опитувальник В. Кагана та І.П. Журавльової для діагностики ставлення батьків до хвороби дитини; для виявлення ставлення досліджуваних батьків до себе, свого минулого, сьогодення, майбутнього, сімейного життя та дитини методика «Незакінчені речення» (Дж. Сакс, Л. Сідней) [2, с. 112].

Аналіз отриманих даних дозволив виокремити низку емоційних та поведінкових характеристик, притаманних таким батькам. Було виявлено дев'ять інтегральних чинників, що впливають на їхнє психологічне самопочуття та моделі взаємодії в сім'ї. Зокрема, серед них виділяються рівень тривожності, стійкість до стресу, особливості сімейних відносин та рівень соціальної підтримки.

Важливо відзначити, що сімейне виховання у таких випадках нерідко супроводжується домінуючою гіперпротекцією або емоційним нехтуванням. Це може виражатися у різних формах взаємодії, включаючи ізолюваність, надмірну взаємопов'язаність або навіть агресивну модель поведінки батьків щодо дитини. Враховуючи ці аспекти, необхідно розробляти індивідуальні програми психологічного супроводу таких сімей, які б сприяли покращенню емоційного клімату в сім'ї та зменшенню рівня стресу у батьків.

Ефективна психологічна підтримка передбачає поєднання різних методів, зокрема психоедукації, консультування та психотерапії. Робота з батьками повинна включати допомогу у прийнятті ситуації, навчання ефективним стратегіям подолання стресу та формування більш адаптивних моделей взаємодії з дитиною. Зокрема, важливо враховувати гендерні особливості, сімейний статус, вік батьків та наявність інших дітей у сім'ї, оскільки всі ці фактори впливають на характер переживань і потребують індивідуального підходу.

Проведене дослідження підтвердило необхідність комплексної психологічної допомоги сім'ям, які виховують дітей із складними формами дизонтогенезу. Психологічна підтримка має бути спрямована не лише на батьків, а й на інших членів сім'ї, оскільки від їхнього емоційного стану значною мірою залежить розвиток дитини. Надалі необхідно проводити дослідження, що дозволять глибше вивчити психологічні диспозиції батьків та виробити ефективні механізми допомоги для кожної конкретної сім'ї.

Список використаних джерел

1. Бабатіна С. І., Швестко О. О. Емпіричне дослідження соціально-психологічних особливостей батьківського ставлення до дітей із аутизмом. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2019. № 2. С. 7–16.
2. Shevchuk V.V., Vlasova O.I. Integral personal and interpersonal characteristics of parents of children with complex developmental disorders. *Insight: the psychological dimensions of society*. 2021. Vol. 6. P. 110-124.